

بررسی نقش کیفیت پیاده راه شهری در سرزندگی فضاهای شهری نمونه موردی: پیاده راه خیابان های عفیف آباد، ملاصدرا، معالی آباد و زند شیراز

مهدی بنجویی^{۱*}، علی صفاپور^۲، زهرا تاجور^۳

^{۱*} موسسه آموزش عالی هنر شیراز m.bonjooei@gmail.com (نویسنده مسئول)

چکیده

حضور اتومبیل در فضای شهری پس از انقلاب صنعتی، موجب شد تا از نقش و اهمیت فضاهای پیاده کاسته شود و به مرور فرد پیاده، جایگاه و الویت خود را در فضای شهری از دست دهد. در این میان نوع طراحی های اتومبیل محور در دهه های گذشته، منجر به وابستگی شدید مردم به وسایل نقلیه شخصی شده است که تغییر این سبک جابجایی به الگوهای پیاده محور را با دشواری مواجه ساخته است هدف از این پژوهش مطالعه، بررسی و تحلیل نقش کیفیت پیاده راه شهری در سرزندگی فضاهای شهری است. پژوهش حاضر، یک تحقیق میدانی با رویکرد توصیفی - تحلیلی است، که در قالب چهار نمونه موردی، که عبارتند از: پیاده راه خیابان های زند، عفیف آباد، معالی آباد، ملاصدرا شیراز مورد سنجش قرار گرفتند. همچنین به دنبال پاسخ به این پرسش اساسی است که، چه ویژگیهای کالبدی و محیطی در طراحی پیاده راههای شهری باعث افزایش کیفیت و سرزندگی آن می شود؟ شاخصها با استفاده از طراحی پرسشنامه و نقشه های رفتاری بر اساس حجم نمونه و تبدیل یافته های کیفی به مولفه های کمی از طریق نرم افزار amos و spss پرداخته شده است. نتایج این پژوهش نشان می دهد، که با توجه به شاخص های مطرح شده در پژوهش، بین کیفیت پیاده راهها و سرزندگی همبستگی معناداری وجود دارد و همینطور بین حضور اقشار مختلف مردم و پیاده مداری با سرزندگی نیز رابطه مثبتی وجود دارد (آزمون در دامنه، $r=0/99, n=460, p< 0/05$) با اشاره به نتایج بدست آمده می توان به این نتیجه رسید که کیفیت محیطی در سرزندگی پیاده راه خیابان های ملاصدرا، زند، عفیف آباد و معالی آباد شاخص موثرتری نسبت به سایر شاخص هادیگر بر سرزندگی می باشد. می توان با تقویت این شاخص عابرین پیاده را برای پیاده روی ترغیب نمود. همینطور استفاده از بهبود کیفیت محیطی مناسب، فضاهای مناسب برای اقشار مختلف جامعه از نظر جنسی، سنی و تحصیلی، تنوع در کاربری های مختلف، وجود فضاهای برای اوقات فراغت، حضور گیاهان و آبنا، نورپردازی مناسب شبانه، ایمن کردن فضا، فضاهای استراحت، مبلمان مناسب و دسترسی آسان به وسایل نقلیه عمومی همه موجب افزایش سرزندگی در این خیابان ها می شوند. بنابراین ایجاد سرزندگی در طراحی فضاهای شهری بویژه پیاده راه باعث جذب مردم به محیط و استفاده بیشتر از این فضاها خواهد

شد و در صورت عدم رعایت سرزندگی شاهد فضاهای بی روح و مرده در سطح شهر خواهیم بود.
واژگان کلیدی: سرزندگی، فضاهای شهری، پیاده راه، پیاده مداری، شیراز

۱-مقدمه

امروزه به علت پیچیدگی زندگی شهری و عدم تطابق فضاهای شهری ایران بر نیازهای شهروندان اکثر فضاهای شهری، محیط های کسل کننده و غیر جذابی شده اند که هیچ انگیزه ای در افراد برای رفتن و ماندن در آن محیط ها ایجاد نمی کند و همچنین آلودگی های محیطی، توزیع ناعادلانه منابع، نابرابری های اجتماعی و ... فضای شهری را به فضایی پرتنش و در بسیاری از موارد، بیگانه بدل کرده است. تا پیش از وقوع انقلاب صنعتی، عابر پیاده حضوری پررنگ در فضاهای شهری داشته و محور طراحی این فضاها به شمار می رفته است. اما پس از انقلاب صنعتی غفلت از حفظ و ساماندهی فضاهای پیاده در شهرهای مدرن، افول کیفیت زندگی در فضای شهری و کاهش حضور عابران پیاده را به همراه داشته (تاجیک، ۱۳۹۳، ۸۲) و به ویژه حضور اتومبیل در عرصه شهرها، فضای شهری یکباره در مواجهه با این پدیده جدید، محتوای گذشته خویش را از دست داده و عموماً عملکردی در خدمت حرکت سواره یافتند (راستبین، ۱۳۹۱، ۳۶). همچنین با توجه به طراحی ساختمان های مسکونی به صورت پراکنده و دور از هم، مفهوم خیابان و میدان و در نتیجه حضور مردم و رویدادهای اجتماعی در فضای بین ساختمان ها را کم رنگ و کم رنگ تر ساخت (پاکزاد، ۱۳۸۶، ۲۱). باید بیان کرد که شهرها، اغلب شامل شبکه پیچیده ای از راهها، خیابانها، پارکها و پیاده روه ها می باشند، ایجاد هرگونه چالش برای افراد پیاده، باعث بروز معضلات زیادی در جهت رسیدن آنها به مقصدشان می شود. تجربه نشان میدهد اگر مردم با مشکلی در مسیرهای عابر پیاده مواجهه شوند، از گذراندن وقت در این مسیرها در شهر نا امید میشوند و امکان حضور آنها در این فضاها کم میشود (Gehl and GemZoe, ۲۰۰۶، ۳۱). همینطور به دلیل وجود مشکلات عمده در پیاده روی از قبیل عدم طراحی مناسب پیاده روه، فقدان حفاظت های کافی از عابر پیاده در مقابل عوامل جوی و تهدیدهایی که توسط وسایل نقلیه موتوری صورت می پذیرد، وجود آلودگی هوا و آلودگی صوتی در خیابان ها،